

**Türkiye Diyanet Vakfı Tarafından Düzenlenen
'4. Uluslararası İyilik Ödülleri'
Programında Ödül Alan, Hasanpaşa Camii İmamı
Levent Uçkan'ın**

AİLELİ OKUL İNOVASYON ZİRVESİ'NDEKİ SUNUMU

<https://docs.google.com/document/d/17XsgwOXLYnKOrnbPhzeLiBpbNQdIYUBTCEoXfJztQk4/mobilebasic>

LEVENT UÇKAN

Hasanpaşa Camii İmamı:

Bana mihrap görevi otuz altı yaşında ve Kadıköy Hasanpaşa Camii'nde nasip oldu. Öncesinde on beş yıl kadar çeşitli sivil toplum kuruluşlarında (STK) hem yöneticilik hem de eğitim danışmanlığı yapmıştım. Kısa bir süre, Ümraniye İmam Hatip Lisesi'nde öğretmenlik yaptım. Aynı dönemde STK'lardaki görevlerim de devam ettiğinden, ikisi beraber biraz ağır geldi, birinden fedakârlık etmek gerekiyordu. Ben de öğretmenlik hayatından vazgeçerek STK'lardaki görevlerime devam ettim. Gerek STK'lardaki gerek okullardaki ve gerekse de mihraptaki çalışmalarım hep eğitim ile alakalı oldu. Hedef kitle on sekiz-yirmi beş yaş dilimi oldu.

Lise çağındaki gençlerin ağırlıklı olduğu kitleye, zamanla üniversite öğrencileri de dâhil oldu. Önceki yıl Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) ile hayata geçirilen üniversite öğrenci evleri projesi ile yirmi civarı evimizde yüz kırk üç öğrencimizi misafir ettik. Geçtiğimiz yıl bu rakam iki yüz yirmi civarında oldu. İşletme mantığı ile baktığımızda Türkiye'de bir caminin ortalama maliyeti bir iki milyona ulaşıyor. İki kadrosu varsa yüz bin liralık bir işletme gideri var. Göreve başlarken "Acaba bu kadar harcamanın yapıldığı bir yeri israf mı ediyoruz?" sorusu zihnimde vardı.

Yani "İki milyon liralık bir işletme kursam, içine de her yıl yüz bin lira işletme gideri koysam sadece namaza mı tahsis ederdim?" diye düşündüm.

Maalesef bu kadar harcamanın yapıldığı mekânlarda cemaat ortalamamız Türkiye genelinde çok düşük. Beş- on cemaat ortalaması ile namaz kılınan cami sayısı çok fazla. Camilerin günün iki- üç saati açık, yirmi saati kapalı olmasının şahsen çok büyük bir israf olduğu kanaatindeydim. İsrâf her alanda haram ancak bizim hayatımızın merkezi olan mabetlerimiz işletme hataları ve gayretsizliğimiz dolayısı ile israf ediliyorsa bu affedilemez bir durum diye düşünüyorum. İlk göreve başladığımda camilerin uzun süre açık tutulması ile ilgili genelge henüz yok idi. 2008 yılında burada göreve atandığımda, birinci adım olarak öğle namazından yatsı namazı sonuna kadar camiyi açık tutarak işe başladık.

İkinci adımda sabah saat dörtte açıp gece yirmi dörde kadar açık tutarak devam ettik. Sonrasında, Kadıköy halkına “Sizin istediğiniz her saatte dinî hizmet verilir” afişleri ile hizmeti herkesin kendisi için en müsait olacağı zamanlara yaymaya çalıştık.

Doğrusu, bizi bu konuda uyandıran İstanbul dışında bir akademisyenin yaşadığı olay oldu. Akademisyen kardeşimiz, Kur’an öğrenmek için camiye gitmiş, grubumuz yok!” diyerek pek ilgilenmemiş. Sonra kendisini ilçe müftülüğüne yönlendirmişler. Orada da bir çözüm olmayınca il müftülüğüne yönlendirmişler. Oradan da çözüm çıkmayınca ve ben bu olayı öğrenince dedim ki, “Ben hafta sonları geliyorum, sizin müsait olduğunuz bir veya birkaç hafta sonu sabah sekizde başlayıp ders usulü, kırk beş dakika ders on beş dakika teneffüs, yapabildiğimiz kadar yaparız” dedim. Çeşitli tekniklerle iki günde bu işi halledebileceğimizi söyledim. O zaman şöyle bir uyanma oldu; bizim din dersi verdiğimiz saatlere baktığımızda, yoğunluk ve iş saatleri gibi hususlar açısından kurum olarak daha ötesine talip olmadığımızı gördüm. Biz emekliye müsait bir zaman dilimi üzerinden derslerimizi yapılandırmışız.

Cumartesi-Pazar izin kullanılır mı? Din hizmetlisi kullanmalı mı? İnsanların en müsait olduğu zamanları biz izinle geçirmişiz. Daha farklı bir muhatap kitlesini hiç düşünmemişiz. Bu belki de beklentiler ile alakalı. Ne tür din hizmeti isteniyor, doğan çocuğumun kulağına ezan, evlenirken dinî nikâh, cenaze defnetmek, arada bir iki önemli günde mevlit okutmak dışında çok da bir talep olmamış. Eğer halk bana sadece bu taleplerle gelirse ben burada yirmi bin kişiye tek görevli olarak yetebilirim. Ama talep bunun ötesine geçecek olursa eğitim danışmanlığını, aile irşat ve rehberliğini, belki boşanma durumunda hakemlik müessesini, evlilik öncesi nasıl daha huzurlu bir aile olun danışmanlığını benden isteyecekse ekstra bir gayret gerekiyor. Geriye dönüp baktığımızda bunlar bizi harekete geçiren saikler oldu. İl müftümüzün de teşviki ile biz yirmi dört saat açık olma sistemine geçtik. İlk altı ay cami cemaatine nöbet yazma sistemi ile başladık. Gece güvenlik açısından birilerinin camide olması gerekiyordu.

Gece yirmi üç, sabah altı arası her gün üç kişiye nöbet yazdık. İçinde üniversite öğrencilerinin de olduğu yaklaşık yüz elli civarı gönüllümüz bulunuyordu. Müezzin arkadaşısıyla beraber altı ayı bu şekilde oturttuk. Şu anda özel bir şirket profesyonel anlamda bize güvenlik desteği veriyor.

Sadece camilerin açık olması yeterli değil, çünkü ülkemizde gecenin bir vakti camiye gidip namaz kılma âdeti yok. Bu konuda vatandaşları bilgilendirmek gerekiyor. Biz taksi duraklarına, emniyet müdürlüğü gibi yerlere, gece geç saate kadar açık olan lokantalara reklam bazında duyurular yaptık. Yani ana arterlerde, geç saate kadar çalışan birinin eve gitmeden namazını kılabileceği

en azından bir cami bulunsun istedik. Sadece bu da değil. Sokak çocuklarına ve sokakta kalanlara bir rehabilite merkezi de olabilir diye düşündük. Yani bu manada on iki kadar vatandaşımızı ağırladık.

Özellikle kış aylarında bu ihtiyaç daha fazla ortaya çıkıyor. Biz donma gibi durumlarda kullanabilmek için alt katımızı misafirhane gibi yaptık. Madde bağımlısı olandan tutun da intihar girişiminde bulunan, atmış yaşında dağılmış aile vakıası yaşayan vatandaşımıza varıncaya kadar çeşitli kişileri misafir ettik. Meselâ, intihar girişiminde bulunan Hıristiyan bir vatandaşımız birkaç yıldır burada barınıyor. Banyo, barınma gibi temel ihtiyaçlarını burada giderebiliyorlar.

Biz bu misafirlerimizin kayıtlarını tutuk, bazılarının hikâyelerini dinledik. Öyle gençler var ki AMATEM’de tedavi görmüş, eline ilaçlar verilmiş, tamam git denilmiş ama bunların çoğu zaten sokakta yaşayanlar, onların takibe ihtiyacı var. Biz bu tarz olanlara, “Gel kahvaltımızı aşevimizde yapalım.” dedik, sonrasında ilacını içmesine önyak olduk. Bu yıl, daha Ramazanın ilk günü burada kalan ve zaman zaman da madde alan bir genç, o günde kullanmış ve esnaf ile tartışmış, onlar da döner bıçağı ile peşine takılmış, genç camiye kaçtı. Ben cübbeyi giymiş, tam vaaza başlayacağım, o vaziyette koşup müdahale etmek durumunda kaldım. Sonrasında çocuğu memleketine, ailesinin yanına gönderdik.

Sadece bağımlılarda değil; aslında boşanma, adli vakıa gibi pek çok konuda dinî rehberliğe ciddi şekilde ihtiyaç var. Bu sayede hem kurum, merkezi bir konuda işlevini sürdürebilir hem de daha aktif olması sağlanabilir.

Asr-ı saadette camiler çok fonksiyonlu kullanılırken bugün neden sadece namaza hasredilen ya da sadece namaz kılınıp çıkılan özel mekânlar hâline geldiler?

Ben, cemaat kavramının fikhî olarak yeniden ele alınması gerektiği kanaatindeyim.

Cemaat nedir? Ezandan sonra camide oluşan ve birlikte kılınan namaz mıdır yirmi yedi kat sevaba mazhar olan, yoksa minarenin gölgesindeki bir köşede iki kişinin kıldığı da aynı anlama gelir mi? Cami boş kaldıktan sonra dışarıda kılınan cemaatle namazların, ne kadar kalabalık olursa olsun, cemaat vasfı taşımayacağı kanaatindeyim.

Günümüzde namaz kılma oranı belki geçmiş dönemlere nazaran oldukça yukarıda ancak, camiye devam hususunda aynı durum maalesef söz konusu değil.

Problem, bugün dinî eğitim v eren kurumların, namazı mabet merkezli tanımaması olarak ifade edilebilir. Çalışmalar hep cami dışındaki alanlara, derneklere, vakıflara kaydırıldığı için cami merkez olmaktan uzaklaştı maalesef. Bu durum, belki bir dönemde zorunlulukla izah edilebilir, ancak günümüz imkân ve bakışında bizim camiye tekrar hayatın, sosyal yaşamın merkezine oturtmamız gerekiyor. Camiyi bütün oluşumların bulunduğu ortak çatı olarak görmemiz gerekiyor. Bunu öncelikle dinî oluşum ve cemaatlerin benimsemesi, herkesin kendi özelinden ve çekildiği köşesinden çıkıp ümmetin ortak buluşma noktası olarak camiye kabul etmesi gerekiyor.

Seksen dört bin camimiz var, önemli bir rakam ama “Camiler ne kadar işlevsel?” sorusu önemli. Bana umre yeni nasip oldu. Kâbe ve Mescid-i Nebevî’de de orijinin kaybolduğuna şahit oldum, hüsnü zannımın aksine. Ümmetin paramparça olmuş hâline bakarak yaşayan-yaşatan bir caminin

olmadığını söyleyebiliriz. Tekke var, medrese var, vakıf var, dernek var, bina olarak mescit var ama bizi bir yapan caminin olmadığını görüyoruz. Yaşayan bir cami kültürünü kaybettiğimiz için bazen de sosyal organizeleri boca ediveriyoruz camilere.

Bugün diyelim seksen dört bin caminin bin tanesinde sabah namazı buluşması ve kahvaltı var, şu kadarında konferans, seminer veya başka bir etkinlik var. Bunlar, ölü olarak tabir edeceğim, müzeden farksız camilerimizin geneline nazaran bir yarı canlılık emaresi. Bunlar da tam m anası ile yeterli değil. Kes, kopyala, yapıştır ile bilindik on tane faaliyetin camilerde etkinlik adı altında yapılması caminin yaşamasına yeterli görülüyorsa burada da temel-teorik bir problem var demektir. Bir aşevi, bir kurs caminin canlanmasına katkıda bulunan unsurlar ama camiye sadece bunlarla da üretemeyiz. Bir yurt koyuyorsun, camiye de yurdun lojistik ve zekât bağış toplama merkezi olarak tanımlıyorsan, bunlar caminin üstünde bir oluşum ve zihniyetin bakış açısıdır. Böyle bir durumda cami üreten değil, kullanılan bir araç veya payanda vazifesi görüyor.

Bence, “Arkasındaki farklı renklerde, frekanslarda cemaatin iç rahatlığı ile uyabileceği bir imamı nasıl yetiştirebiliriz?”

İmamlarımızı, cemaate hitap ettiklerinde alıcıların kapanmadan dinlendiği bir profile nasıl kavuşturabiliriz?” soruları üzerinde kafa yormak gerekiyor. Aynı şekilde bir caminin finansal kirlilik yaşanmadan nasıl ayakta durabileceği üzerinde de düşünülmesi gerek. Sosyal bir cami, elektrik ve su faturalarının çok ötesinde maliyetleri içeriyor.

Bu maliyetler için kaynakların nasıl üretilip idare edileceğine dair ciddi bir kirlilik var, istismara çok açık. Birkaç örnek var bu konuda yol gösterebilecek. Bunlar da problemlili, maddi sıkıntı yok ama olması gerekenin dışında bir hiyerarşi oluşmuş durumda. Kim, kimi yönetiyor belli değil.

Biz burada finansal olarak şöyle bir yol izledik: Dernekleşmeyi reddettik. Hiçbir kurum ya da kişi bir işin yüzde 20’sinden fazlasına finansör olamaz, dedik. Bugün bir faaliyet yapmak istediğinizde, biraz da becerikliyseniz bir belediyeden gerekli finansal desteği sağlayabilirsiniz. Oysa bu, süreklilik açısından doğru bir yöntem değildir.

Halkın genel katılımı ile bir sosyal doku oluşturulmazsa rüzgâr dinince hareket de sona erecektir. Burada amaç, cami merkezli sosyal bir doku oluşturmaktır. Verirsin para ya da bulursun sponsor; mehter takımı getirtir, tiyatro izletir, eğlence düzenleyebilirsin. Bunlar zor değil ve göze hoş gelen renkli çalışmalar. Lakin süreklilik açısından, insan-ı kâmil fertlerden müteşekkil hayırlı bir toplum oluşturmak için ne kadar amaca hizmet eder, bilinmez.

Açıkçası, farklı bir bakış açısı ile hizmeti yeniden yorumlamaya çalışıyoruz. “Burası da aşevi, Türkiye’de bin tane aşevi var, farkı ne?” tavrı beni üzüyor, burası farklı. Biz bir sonraki hafta ihtiyaç olan listeyi tahtaya yazıyoruz, depoladıklarımız da var. O tuz kilo patates lazım, büyük sermayeyi dâhil etmek istemiyoruz. Hacı teyzelere, ablalara diyorum ki, “Orada otuz kilo patates yazıyor ama sen Salı pazarına gittiğinde bir kilo al, fazla değil. Destek olduğunu göster.” Her hafta bir kilo tuzla katkı verilerek bu işin sahiplenilmesini önemsiyorum. Yoksa bir firma ile de bu iş yapılabilir. Lavaboları, bu işi ücretsiz biz yapacağız diye İl Özel İdaresi’nden devraldık. Müezzini arkadaşla biz girdik temizlemeye ama çevreden tepki aldık: “Bu işi din görevlisi yapar

mı? Hele Kadıköy gibi bir yerde imam nasıl tuvalet temizler!” diye. Dedik ki “Biz bugün bu işe girmezsek yarın gencine, yaşlısına veya bir başkasına temizletemeyiz.” Elhamdulillah bugün belli seviyedeki kişiler bile tuvalet temizliğinde yardımcı oluyor. İş adamı diyebileceğim kişilerin bile haftada bir gün nöbeti var, gelip temizliyorlar. Bu konuda yüz elliye yakın gönüllü oldu. Bu gönüllüler işin ağırlığına göre çeşitli alanlarda yardımcı oluyorlar.

İşte bu insan tipinin üretilmesi önemli...

Yoksa yüz değil bin öğrenci barındırsan da değer aktaramadıktan, istikamet çizemedikten sonra bir anlamı yok. Çapının büyüklüğü değil kattığın değer önemli açıkçası; öncelikle bunun için çalışıyoruz. Yani üniversite evleri veya üniversite yurt hizmeti yapılacaksa yirmi-otuz yıl evvelinin mantığı ile “barındır, yedir, içir, fiziki ihtiyaçlarını gör, kâfi” anlayışı artık yeterli değil. Bu gençlerin fiziki ihtiyaçlarından çok sosyal hayata adaptasyonlarına ve değer eğitimine ihtiyacı var. Bu sağlanamayacaksa bu işe hiç girmemek gerek. Öylesini devlet yapıyor zaten. Binalar dikiyor, güvenliği var, yemekler hazır. Eğer bu işi camiler yapacaksa barınmanın bu işin küçük bir kısmı olduğu bilinmelidir. Esas nokta istikamet kazandırmak ve cami merkezli bir değer eğitimidir.

Şu an hanımlara tahsis ettiğimiz hizmet binamızı İl Özel İdaresi yirmi beş yıllığına eğitim hizmetleri için camimize tahsis etti. Daha önce cemaat burada çay ocağına alışık, ufak bir imkân geçti elimize, on metre karelik, illa çay ocağı yapalım diyorlar.

Ben vaazdan onlara “Sizlere çay ocağı falan yok!” deyince “Neden?” diye sordular.

Dedim ki; “Bir yıldır görev yapıyorum, ne eşinizi ne çocuğunuzu ne de torununuzu getiriyorsunuz camiye. Arttırmıyorsunuz, gelip gidiyorsunuz. Ya çocuklara bir oyun alanı ya da kadınlara yönelik bir yer yapacağım.” Hanımefendi çocuğu ile gelecek, eşi kıskanç ise o da peşinden gelecek.

Bir şeyi çoğaltmanın yöntemi, kadınları ya da çocukları işe dâhil etmek. Yüz kadar kadının iştirak ettiği kırık meal grubumuz var. İki gün Arapça dersleri var, caminin altını kullanıyorlar. Yan binada yüz-yüz elli arasında Kur’an kursu müdavimi kadın cemaatimiz var. Cumaları ve bayram namazlarında camiye iştirak edebiliyorlar.

Burası, hem eğitim fakültesine yakınlığı ile üniversite camisi özelliği taşıyor hem mahalle camisi özelliği var. Kadıköy Belediyesi ve iş yerlerine yakınlığı dolayısı ile çalışan kadın cemaatimiz epey var. Burada sabah dokuz akşam yirmi bir arası devamlı muhatap hoca hanım mevcut, gelen giden de yine aynı şekilde yoğun. Normal mahalle açısından bakarsak ev hanımı ve eğitim düzeyi düşük, yaş ortalaması yüksek bir cemaat grubu var. Üniversiteli kız kardeşlerimizden bahsederek, geçen yıl altmış sekiz kardeşimiz vardı devamlı olarak. İlahiyat, eğitim, mühendislik gibi fakültelerden...

Yirmili gruplar kurarak devamlılık sağladık. Onlarla her Salı, cami dersi formatında hadis dersleri yapıyoruz. Cami seminerleri adı altında ayda bir defa Marmara İlahiyat Fakültesi’nden hocalarımız davet edildi. Yine Kadıköy Kız Lisesi’nden haftalık sohbet grubumuz oldu. Gece ihya programları kapsamında Ramazanın son döneminde hatimle teheccüt kıldırıldı. Aileleri davet ettik, ortalama yüz elli kişilik bir cemaat oluştu. Bunun yetmiş seksen kadın ve sadece mahalleli değil daha uzaktan da iştirak edenler olmuştur.

Kadıköy’de üç yüz, dört yüz civarında sabit bir cemaat oluşturuldu. Bunlar usûl, kırık meal gibi dersler okuyorlar. Düzenli olarak iki yüz elli kadar hatim okuyan kadın cemaatimiz vardır. Emekli bir komiserimizin önyak olması ile her hafta yirmi hatmin altına düşmeyecek şekilde hatim listelerimiz var. Her Perşembe akşamı Yasin ve Kur’an-ı Kerim tilavetinin ardından bunların duası yapılır. Hatta komiserimiz Manisa Alaşehirli, orayı da organize etmiş oradan da bir yirmi civarında hatim geliyor.

Tekirdağ’dan meraklı bir amca oradan yirmi beş hatim çıkartıyor, kimi bulduysa halkaya dâhil etmiş. Tabii bütün bunları yaparken derdimiz, hatim sayılarını arttırmak değil, güzel bir işi imece usulü tabana yaymak. Yani biz en fazla iki cüz veriyoruz, fazlasını isteyene kendisinin hatim yapmasını tavsiye ediyoruz. Hatim yarıştırmak gibi bir amacımız yok. “Rabbim biz bu coğrafyada şöyle bir güzelliği beraber yaşıyoruz, sen de bu coğrafya halkına rahmetinle muamele et” niyazındayız.

Biz bir zihin dünyası oluşturma, bir istikamet kazandırmaya yönelik çalışma yapmalıyız. Meselâ biz bir kandil günü oruç tutmadık, çocukları denize götürdük.

Eğer siz gençlerin bu ihtiyacını meşru bir şekilde gidermesinin önünü açmazsanız, ya gizli olarak yapacak ya da gayri meşru arkadaşlarla bu yola girecektir. Yani çocukların bu ihtiyacının o gün bir imam eşliğinde giderilmesi, belki herkesin bizden o gün bir beklentisi olan oruç tutmaktan daha elzemdir kanaatindeyim. Kadir Gecesinde Kızılay ile bir kan bağışi kampanyası düzenledik. Cemaate, “Kadir gecesinde yapılacak olan güzellikleri bir günlük kaza namazı kılmaya, birkaç sayfa Kur’an tilavetine, tespih namazına sıkıştırmayın.

İslâm’da iyilik yolları sınırsız, kan vererek belki daha faziletli bir iş yapacaksınız” dedik.

Elhamdülillah yetmiş üniteden fazla kan çıktı ki Kadıköy İskelesi’nde günde on beş ünite kan ile çalışıyormuş Kızılay ekibi.

Hayatın tam ortasında, her alana temayüz edebilen, insanların ihtiyaç hissettiği her konuda çözüm sunabilen bir cami kültürü oluşturmak gerekiyor. Yoksa cemaat, beraber eğilip kalkmaya hasredilemeyecek kadar hikmeti geniş bir durum olmalı.

ÖNERİLER

- ❖ İşletme mantığı ile baktığımızda Türkiye’de bir caminin ortalama maliyeti bir-iki milyona ulaşılıyor. İki kadrosu varsa yüz bin liralık bir işletme gideri var. Bu kadar harcamanın yapıldığı bir yerin günde 3-4 saat açık tutulması israftır.
- ❖ Bizim camilerde din dersi verdiğimiz saatlere baktığımızda, emekliye müsait bir zaman dilimi üzerinden derslerimizi yapılandırmışız. Cumartesi-Pazar izin kullanılır mı? İnsanların en müsait olduğu zamanları biz izinle geçirmişiz. Daha farklı bir muhatap kitlesine göre planlarımızı yapmamız gerekiyor.
- ❖ Camimiz, sokak çocuklarına ve sokakta kalanlara bir rehabilite merkezi de olabilir diye düşündük. Özellikle kış aylarında bu ihtiyaç daha fazla ortaya çıkıyor. Biz donma gibi durum-

larda kullanabilmek için alt katımızı misafirhane yaptık. Madde bağımlısı olandan tutun intihar girişiminde bulunan, atmış yaşında dağılmış aile vakıası yaşayan vatandaşımıza varınca-ya kadar çeşitli kişileri misafir ettik.

- ❖ Bizim camiye tekrar hayatın, sosyal yaşamın merkezine oturtmamız gerekiyor. Camiyi bütün oluşumların buluştuğu ortak çatı olarak görmemiz gerekiyor. Bunu öncelikle dinî oluşum ve cemaatlerin benimsemesi, herkesin kendi özelinden ve çekildiği köşesinden çıkıp ümmetin ortak buluşma noktası olarak camiye kabul etmesi gerekiyor.
- ❖ Bir caminin finansal kirlilik yaşanmadan nasıl ayakta durabileceği üzerinde de düşünmemiz gerekiyor.